

KAZIM KARABEKİR EĞİTİM FAKÜLTESİ
Kazım Karabekir Faculty of Education

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ / ATATÜRK UNIVERSITY

KÂZIM KARABEKİR EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ
JOURNAL OF KÂZIM KARABEKİR EDUCATION FACULTY

Derleme

Doi: 10.33418/ataunikkefd.867430

ÇOCUKLUKTA POLİTİK TOPLUMSALLAŞMA ve POLİTİK İŞLEVLERİN GELİŞİMİ: SOSYAL BİLGİLER DERSİ AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

POLITICAL SOCIALIZATION AND DEVELOPMENT OF POLITICAL FUNCTIONS IN CHILDHOOD: AN EVALUATION IN TERMS OF SOCIAL STUDIES LESSON

Burcu SEL

Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye

e-posta:burcusel3@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7663-0434

Başvuru Tarihi: 24.01.2021 Yayına Kabul Tarihi: 08.11.2021 Yayınlanma Tarihi: 30.12.2021

Atıf/Citation: Sel, B. (2021). Çocuklukta politik toplumsallaşma ve politik işlevlerin gelişimi: Sosyal bilgiler dersi açısından bir değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*,43, 576-599. Doi: 10.33418/ataunikkefd.867430

Öz

Bu çalışma politik işlevlerin gelişiminde önemli rol oynayan ve politik toplumsallaşmanın temelini atıldığı çocukluk dönemi esas alınarak gerçekleştirilen araştırmalara bütüncül ve sistematik bir bakış açısıyla yaklaşmanın, en nihayetinde sosyal bilgiler dersi üzerinden genel bir değerlendirme yapmanın amaçlandığı derleme çalışmasıdır. Öncelikli olarak çocukluk ve politik toplumsallaşma süreçleri farklı değişkenler (yaş, cinsiyet, aile, sosyoekonomik faktörler) göz önünde bulundurularak incelenmiş, ardından çocuklukta politik gelişim süreçleri değerlendirilmiş ve son olarak sosyal bilgiler öğretimi açısından politik toplumsallaşma süreçlerine yer verilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin çocukların politik toplumsallaşma süreçlerini etkileme durumunun ve kapasitesinin incelenmesi bu yönüyle nitelikli bir yurttaşlık ve politik açıdan geleceğin inşa edilmesi için önem taşımaktadır. Son dönemde sosyal bilgiler dersi kapsamında her ne kadar alanyazında çocuklara ilişkin politik toplumsallaşma süreçlerine ilgi artsa da özellikle bu alanda yapılan araştırmaların genç yetişkinlere, öğretmen/öğretmen adaylarına ya da ders kitaplarına odaklandığı görülmüş; çocukları temele alan ampirik araştırmaların ise azlığı dikkat çekmiştir. Çocukların politik toplumsallaşma süreçleri ile elde ettikleri kazanımların onların ilerideki eylemlerini ve tutumlarını şekillendirebileceği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda; çocukları politik toplumsallaşma sürecinde altı çizilen bir “özne” ve çocukluğu da “kritik bir dönem” olarak ele almak daha da önemli hale gelmektedir. Ayrıca politik eğitim kapsamında yaş, aile, cinsiyet, medya,

Sel, B. Çocuklukta politik toplumsallaşma ve politik işlevlerin gelişimi: Sosyal bilgiler dersi açısından bir değerlendirme.

sosyoekonomik ve kültürel koşullar göz önünde bulundurularak öğretim programları, ders kitapları gibi eğitsel süreçlerin düzenlenmesi ya da çeşitlenmesi de önemli bir unsurdur.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk, Politik Toplumsallaşma, Sosyal Bilgiler

Abstract

In this review article, it is aimed to approach the studies conducted on the basis of childhood, which plays an important role in the development of political functions and the foundation of political socialization, with a holistic and systematic perspective and to make an evaluation within the scope of the social studies lesson. First of all, childhood and political socialization processes were examined by considering different variables (age, gender, family, socioeconomic factors), then political development processes in childhood were evaluated, and finally, political socialization processes in terms of social studies teaching were included. Examining the situation and capacity of the social studies lesson to affect the political socialization processes of children is important for a qualified citizenship and political future building. Although there has been an increased interest in the political socialization processes of children in the literature within the scope of social studies course recently, it has been observed that researches in this field especially focus on young adults, teacher / preservice teachers, or textbooks; on the other hand, the scarcity of empirical studies based on children has drawn attention. Considering the fact that the achievements of children through political socialization processes may shape their future actions and attitudes; It becomes more important to consider children as an underlined "subject" in the political socialization process and childhood as a "critical period". In addition, the regulation or diversification of educational processes such as education programs and textbooks in consideration of such variables as age, family, gender, media, socioeconomic and cultural conditions within the scope of political education is also an important element.

Keywords: Childhood, Political Socialization, Social Studies

GİRİŞ

Platon, iki bin yıldan daha uzun bir süre önce, iyi bir toplumun mu iyi vatandaşlar ürettiği yoksa iyi bir vatandaşın mı iyi bir toplum ürettiği sorunuyla boğuşarak, iyi toplumun doğasını incelemek için harekete geçmiş, incelemesinin sonuçları hâlâ siyaset eğitiminin klasik metni olarak ifade edilen "Devlet" adlı eserinde ortaya konulmuş ve söz konusu eser Batı geleneğinde siyaset eğitimi teorisinin ilk sistematik çalışması olarak tanımlanmıştır (Rennick, 1993). Bugün bilimsel olarak "politik toplumsallaşma" denilen kavramın sistematik olarak incelenmesi Platon ile başlamış ve ayrıca Platon M.Ö. dördüncü yüzyılda yazdığı "Devlet" adlı kitabında, erken çocukluktan itibaren Atina şehir devletinin koruyucularını yetiştirmek için eğitim ve öğretimi savunmuştur (German, 2014). Bununla birlikte Aristo insanı akıllı ve aynı zamanda toplumsal-politik (zoon politikon) bir hayvan olarak tanımlamıştır (Sönmez, 2005). Yılmaz (2010) tarafından gerçekleştirilen ve Aristoteles'e göre eğitim kavramının politik işlevinin değerlendirildiği araştırmada insanın kendi doğasını ya da potansiyelini gerçekleştirmesini mümkün kılacak olan kurumun yasa koyucu, devlet ya da politika kurumu olduğu ifade edilmektedir.

Eğitim ve yönetim kavramları birbiriyle ilişkili ve iç içe geçmiş hatta örneğin Platon ve John Locke'un politik teorisinde neredeyse eşanlamli hale gelmiştir (Frazer, 1999). Platon'dan beri informal ve formal resmi vatandaşlık eğitimi, karakter eğitimi ve farklı kişilik tiplerinin gelişmesine yol açan süreçler dâhil olmak üzere; gençlere yönelik toplum eğitimi teorisyenler tarafından yetişkin politik davranışının önemli bir belirleyicisi olarak görülmüştür (Greenstein, 1960).

Genel olarak politika, yönetim sanatı olarak ele alınabilir. Bir toplumun devlet yapısı ve dayandığı felsefe, anayasası, yasama, yürütme ve yargı ile ilgili kurum ve kuruluşları, bunların işleyişi; politik sistemi oluşturur. Her devlet; doğal olarak kendi politik anlayışını, yeni yetişen kuşaklara aktarmak ve benimsetmek ister. Bunu genellikle okullar ve

yetişekler yoluyla yapar. Bu açıdan eğitim, resmi ideolojinin genç kuşaklara aktarılma süreci olarak tanımlanır (Sönmez, 2005, s.57).

Yüzyıllar öncesine dayanan politika ve eğitim ilişkisi, süreç içerisinde farklı değişkenlerle ele alınmaya başlanmış ancak; çocukluğun politikadan uzak tutulması ve politikadan “arınık” bir dönem olması gerektiği görüşü uzunca bir süre egemen kılınmıştır. Çoğu kişi için, çocukluğun esaslı en azından modern Batı kavramları aracılığıyla siyasal katılımı yasaklamakla birlikte “siyasi çocuk” genel bakış açısına aykırı olarak karşı-klişe bir çocuk imgesi olan 'çocuksuz (unchild)' olarak görülmektedir (StaintonRogers & Stainton-Rogers, 1992).

1950'lerde politik toplumsallaşma üzerine yapılan araştırmalar, siyasi tutumların erken öncüllerine odaklanmış ve çocukları bu süreçte oldukça pasif katılımcılar olarak görmüştür (Flanagan & Sherrod, 1998). Wyness vd., (2004) bu durumu iki temel varsayım ile açıklamıştır: Birincisi, çocuklar ve gençler normalde sivil veya politik alanlarda yaşamazlar. Bu nedenle bize politik dünya hakkında ilginç bir şey söyleyemezler. İkinci varsayım, nispeten yakın zamana kadar çocukların görüşlerinin dünyanın meşru bilgisi olarak sayılmadığı inancına dayanır. Bu durum zikredilen entelektüel ve ahlaki yetersizliklerinden dolayı kendilerinin sorumlu tutulmayacakları ve bu nedenle siyasi konularda hüküm veremeyecekleri anlamına gelmektedir. Oysaki çocukların politik bir sistemin olgunlaşan üyesi olarak “biçimlendirici” dönemleri, üç ile on üç yaşları arasındaki yıllar olarak görünmekte ve bu yıllar siyasi yönelimlerde hızlı büyüme ve gelişmenin gerçekleştiği dönemler olarak kabul görmektedir (Easton ve Hess, 1962). İlkokulda bile çocukların politik bilgiye sahip oldukları, politik durumlarla ilgili soruları cevaplayabildikleri, politik bilginin yaş ilerledikçe daha da kapsamlı bir hal aldığı, daha büyük öğrencilerin daha ayrıntılı kavramsal anlayışa sahip olduğu ve bunları uygulayabildiği ifade edilmektedir (Goetzman, 2017). Easton ve Hess (1962) söz konusu geçmiş dönemdeki literatürün beklentileriyle ve sonuçlarıyla çarpıcı bir şekilde farklılaşan çeşitli bulgulara ulaşmış; çocukların ilkokulu bitirdiğinde birçok temel politik tutum ve değeri sağlam bir şekilde inşa ettiğini, 14 yaşında liseye başladığında rejime ve topluma yönelik temel siyasi yönelimlerinin oldukça sağlam bir şekilde yerleşmiş olduğunu ortaya koymuştur.

1960'lardaki ikinci bir araştırma dalgası, gençliği sosyal değişim yaratan bir güç olarak değerlendirmiş, ergenlik ile yetişkinlik arasındaki geçişin siyasi konuları incelemeye uygun bir dönem olduğunu belirtmiştir (Flanagan & Sherrod, 1998). 1960'ların sonları ve 1970'lerin başlarında, eğitim unsurlarının demokratikleştirilmesiyle ilişkili bir dizi çalışma ve reform görülmeye başlanmıştır (Davies, 1999). Son yirmi yılda yapılan gelişim araştırmaları, yaşam boyu esnekliği ve çocukların içinde büyüdüğü sosyo-tarihsel bağlamların önemini vurgulamış, söz konusu bu değişiklik tüm toplumlardaki nüfusların daha çeşitli hale geldiği ve dünya çapında dramatik, ekonomik ve sosyo-politik ayaklanmaların olduğu bir zamanda meydana gelmiştir. Bu nedenle, gençlerin siyasi gelişimine ve bu konuyu giderek daha anlamlı şekillerde inceleme potansiyeli üzerine gerçekleştirilecek olan araştırmalar için yenilenmiş bir önem söz konusudur (Flanagan & Sherrod, 1998). 1970'lerde baskın yaklaşım olan 'siyasal okuryazarlık', 1980'lerde barıştan küresel eğitime, cinsiyetçilik karşıtlığından ırkçılık karşıtı eğitime kadar geniş bir dizi yeni eğitim anlayışına dönüşmüş, bunların yerini daha yakın zamanda ise “vatandaşlık eğitimi” almıştır (Davies, 1999).

1970'lerde siyasi eğitim politikalarının geliştirilmesinin nedenlerinden birincisi, 1970'te reşit olma yaşının 18'e düşürülmesidir. Bu dönemde ilk kez altıncı sınıflar ve tam zamanlı eğitim gören diğerlerinin oy kullanmasına izin verilecektir. İkincisi, genel olarak ya da özellikle çocuklara okul ders kitaplarının doğası ve bunların potansiyel etkisinin

incelenmesi yoluyla hangi fikirlerle başa çıkabileceklerine odaklanan politik sosyalleşmeyle ilgili çalışmaların önemli hale gelmesidir. Siyasetin; çocukların hakkında hiçbir şey bilmediği ve en iyi ihtimalle ailelerin özel dünyasında tartışılmaya bırakılması gereken bir şey olduğu fikri artık ortadan kaldırılabilir. Okul metinlerinde politik mesajlar yer almakta ve çocuklar politik kavramları anlayabilmektedir (Davies, 1999, s.127).

(Post) modern toplumlardaki çocukluk koşulları ise 1960'lardaki politik toplumsallaşma araştırmalarının en parlak döneminden bu yana akut değişikliklere uğramıştır (Van Deth vd., 2011). Çocuk, yetkin bir vatandaş, kendi yaşamında uzman, dinlemeye değer görüşlere ve toplu karar alma sürecine katılma hakkı ve yeterliliğine sahip bir birey olarak anlaşılmaktadır. Çocukların (ve yetişkinlerin) kendilerini ifade edecek yüzlerce dili olduğunu ve demokratik uygulamanın bu birçok dili "dinleyebilmek" anlamına geldiğini kabul etmek de önemlidir (Moss, 2007). Her ne kadar araştırmacılar tarafından yetişkin politik öğrenimine daha fazla önem verme durumunun değiştiği görülse ve araştırmaların odağı değişse de çocuklukta politik toplumsallaşmaya yapılan önceki vurgunun altında yatan sonuçlar ve varsayımlar, geniş çapta kabul görmeye devam ediyor gibi görünmektedir (Peterson ve Somit, 1982). Ayrıca çocukluğu siyasetle ilişkilendirmeye verilen düşük öncelik göz önüne alındığında, bu alanda sınırlı miktarda araştırmanın mevcut olduğu görülmektedir (Wyness, vd., 2004). Batı ülkelerindeki okullarda politik eğitim üzerine yapılan mevcut araştırmalar, esas olarak müfredat çalışmalarına ve ders kitabı analizlerine dayanmaktadır (Børhaug, 2008, s.583). Türkiye'de son dönemde politik anlayışın incelendiği çalışmalar artış gösterse de söz konusu araştırmaların özellikle genç yetişkinlere, öğretmenlere ya da öğretmen adaylarına (Akhan, 2011; Baloğlu Uğurlu, 2015; Çakmak, 2011; Doğanay vd., 2007; Doğanay, 2009; Faiz, 2016; Kuş, 2013; Kuş ve Tarhan, 2016; Tarhan, 2015), ders kitapları ve öğretim programlarına (Baltacı ve Uysal, 2012; Gürses ve Pazarcı, 2010; Sel ve Sözer, 2018), kuramsal bakış açısına (Bumin, 1998; Dağ, vd., 2015; Gümüş, 2006; İnan, 2016, Öztan, 2009), politik okuryazarlığa (Dağ ve Koçer, 2019; Faiz, 2016; Faiz ve Dönmez, 2019; Görmez, 2018; Kara ve Tangülü, 2017, Tarhan, 2020) odaklandığı görülmektedir. Özellikle "çocukluk" dönemini ele alan güncel, kuramsal ve ampirik anlayışın hâkim olduğu araştırmaların eksikliği dikkat çekicidir.

Ulusal alanyazın incelendiğinde dikkat çeken bir diğer önemli unsur ise gerek odaklandığı konular ve yaş aralığı, gerek üstlendiği ideolojik roller, gerekse ilişki içerisinde olduğu politik bağlam göz önünde bulundurulduğunda politik gelişim ve politik toplumsallaşma açısından kritik öneme sahip olan sosyal bilgiler dersi. Özellikle okulların politik toplumsallaşma sürecinde önemli bir resmi unsur olduğu, erken yaşta politik işlevlerin gelişiminin ve politik toplumsallaşma sürecinin yetişkinlik tutum ve davranışlarında belirleyici faktörler olduğu varsayımına dayanarak sosyal bilgiler dersinin bu bağlam üzerinden değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Ulusal alanyazında sosyal bilgiler dersi bağlamında "çocukların" politik toplumsallaşmasının ve politik gelişim süreçlerinin incelendiği araştırmalardan ziyade daha çok ders kitaplarına (Baltacı ve Uysal, 2012; Sel ve Sözer, 2018), sosyal bilgiler öğretmenlerinin veya öğretmen adaylarının siyaset/politik okuryazarlık düzeylerine, politik okuryazarlığa ilişkin görüşlerine, politikaya yönelik eğilimlerine, politik ilgi ve katılımlarına, politik becerilerine ve siyaset kavramına ilişkin algılarına (Akhan, 2011; Akhan, 2013; Bektaş ve Zabun, 2019; Demir, 2019; Faiz, 2016, Kaya, 2013; Koçoğlu, 2018; Kuş, 2014; Tarhan, 2015; Yıldırım vd., 2018), sosyal bilgiler öğretim programları açısından politik okuryazarlık becerisine (Görmez, 2018) ve politik bir metin olarak sosyal bilgiler öğretim programına (Korkmaz, 2016) yer verildiği görülmektedir. Bu

derleme çalışmasında politik işlevlerin gelişiminde önemli rol oynayan ve politik toplumsallaşmanın tohumlarının atıldığı çocukluk dönemi temele alınarak gerçekleştirilen araştırmalara bütüncül ve sistematik bir bakış açısıyla yaklaşmak, söz konusu araştırmaların nasıl bir eğilim içerisinde olduğunu ortaya koymak ve en nihayetinde sosyal bilgiler dersi üzerinden bir değerlendirme yapmak amaçlanmıştır. Öncelikli olarak çocukluk ve politik toplumsallaşma süreçleri farklı değişkenler (yaş, cinsiyet, aile, sosyo-ekonomik faktörler) göz önünde bulundurularak incelenmiş, ardından çocuklukta politik gelişim süreçleri değerlendirilmiş ve son olarak sosyal bilgiler öğretimi açısından politik toplumsallaşma süreçlerine (politik toplumsallaşma açısından vatandaşlık eğitimi/politik toplumsallaşma açısından sosyal bilgiler öğretim programları ve ders kitapları) yer verilmiştir.

Çocukluk Dönemi Kapsamında Politik Toplumsallaşma

Politik toplumsallaşma, bir bireyin politik bir ortama adaptasyon süreci olarak yorumlanabilir: Çocukluk döneminde, politik dünya hakkında düşünmenin ve ona tepki vermenin yolları ortaya çıkar ve bu dünyanın kendisiyle, kurumlarla deneyimler (örneğin okuldaki yurttaşlık dersleri) ve diğer kişisel deneyimler (örneğin evdeki, okuldaki veya televizyondaki modelleri gözlemleme) aracılığıyla giderek genişler ve karmaşıklaşır (Allen, 1989). Çocukluk kapsamında politik toplumsallaşmaya dair ilk çalışmalar Amerika Birleşik Devletleri'nde Connell (1971), Hess ve Torney (1967) ve Greenstein (1969) tarafından yapılmıştır. Brophy ve Alleman (2002)'ın belirttiği üzere bu araştırmalarda, küçük çocukların siyasi otoriteleri idealleştirdiği, onları iyiliksever olarak gördükleri ve başlıca siyasi otorite olarak kabul ettikleri Başkan'la derin duygusal bağlar geliştirdikleri ortaya konulmuştur. Ayrıca bu bağlamda polis memurlarının, çocukların yakın çevresinde belediye başkanından veya diğer yerel siyasi liderlerden daha önemli olduğu; küçük çocuklarda polise karşı olumlu tutumların mevcut olduğu ve onları zor zamanlarda kişisel olarak merhametli yardımcıları olarak gördükleri ifade edilmiştir. Öte yandan ayırım gözetmeksizin bu olumlu ve yardımsever görüşlerin, çocukluktan ergenliğe geçtikçe azaldığı; hükümet, başkan ve diğer siyasi kavramların ve rollerin başlangıçta kişisel terimlerle anlaşıldığı ancak geç çocuklukta bunların yerini daha soyut kavramların aldığı belirtilmiştir.

Erken yaşlarda başlayan politik toplumsallaşma çocukların içinde yaşadığı bağlamdan etkilenen bir politik öğrenme sürecidir (Dawson vd., 1977; Greenberg, 2009). Özellikle politik bilgi edinme sürecinde yaş, cinsiyet, göçmenlik, ırk gibi değişkenlerin etkili olduğunu gösteren çeşitli araştırmalar (Patterson vd., 2013; Simon, 2017; Torney-Purta vd., 2007; Van Deth vd., 2011) söz konusudur. Çocuklara dair politik toplumsallaşma araştırmaları incelendiğinde; yaş (Berti, 2005; Brophy ve Alleman, 2002; Easton ve Hess, 1962; Greenstein, 1960; Patterson vd., 2013); medya (Buckingham, 1999; Sugarman, 2007); cinsiyet (Hess ve Torney, 1967; Simon, 2017), sosyokültürel ve sosyo ekonomik farklılıklar (Abendschön ve Tausendpfund, 2017; Hess ve Torney-Purta, 2005; Van Deth vd., 2011), aile (Andolina vd., 2003; McLntosh vd., 2007; Meadowcroft, 1986; Patterson, 2019; Roche, 1992) gibi önemli değişkenlerin olduğu görülebilir.

Politik toplumsallaşma araştırmacıları, çocukların politik tutum ve bilgiyi edinmeye başladıkları “yaş”ı analiz etmişler ve bugün hala birçok yetişkin tarafından kabul gören “politik şeylerin küçük çocukların anlayamayacağı kadar karmaşık olması, politik yönelimlerin ergenlik döneminde oldukça geç gelişebileceği” şeklinde erken bir varsayım ortaya koymuşlardır (Rennick, 1993). Gerçekleştirilen çok sayıda araştırma

çocukların erken dönemde politik bilinci, politik farkındalığı ya da yetkinliği kazandıklarını göstermektedir (Greenstein, 1960; Easton ve Hess, 1962; Patterson vd., 2013). Berti (2005)'ye göre politik tutum ve bilgide yaşa bağlı değişikliklere (sosyalleşme, öğrenme veya gelişim adı verilir) açık bir şekilde hitap eden araştırmalar, üç ayrı dalgada gerçekleşmiştir: İlk dalga, 1950'lerde ve 1960'larda "politik toplumsallaşma" adı altında yürütülen çocukların siyasal tutumlarına ilişkin ampirik incelemeleri içermiş, 1960'ların sonlarından 1980'lere kadar devam eden ikinci araştırma dalgası o yıllarda hem siyasi iklimde hem de psikoloji alanında önde gelen teorik çerçevelerde meydana gelen değişiklikleri yansıtmış, 1990'lardaki üçüncü araştırma dalgası da öncekiler gibi mevcut siyasi sorunların kalkınma çalışmalarına yönelik ana akım yaklaşımlarla iç içe geçmesinden etkilenmiştir.

Çocuklar ikinci sınıfa (7 yaş) ulaştıklarında çoğu siyasi topluluklara sıkı sıkıya bağlı hale gelmektedir (Easton ve Hess, 1962). Patterson, vd., (2013) tarafından yapılan araştırmada 2008 başkanlık seçiminden 3 hafta önce ve sonra 6 ila 11 yaşındaki çocuklarla (70 erkek, 60 kız; 29 Afrika Amerikalı, 58 Avrupalı Amerikalı, 43 Latin) görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yaşça büyük olan çocukların küçük yaştakilere göre daha fazla politik bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Brophy ve Alleman (2002) tarafından yapılan araştırmada da üçüncü sınıf çocuklara, hükümetin ne olduğu, ABD hükümetini kimin yönettiği bu kişinin nasıl göreve başlayabileceği, başkanlar ile krallar-kraliçeler arasındaki farkların neler olduğu, kimlerin oy kullanmasına izin verildiği, neden kurallara ve yasalara ihtiyaç olduğu, vergilerin neler olduğu, okulun sahibine ve öğretmenlere kimin ödeme yaptığı, devlet okulları ile özel okullar arasındaki farkların neler olduğu gibi sorular sorulmuştur. Yanıtların kapsamının, başarı veya cinsiyetten çok yaşla (sınıf düzeyi) daha yakından ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte yaş, karmaşık bir değişkendir ve birbiriyle bağlantılı süreçler ve sonuçlar şeklinde ayrıştırılabilir. Artan yaş, artan eğitim kazanımlarını, rol alma fırsatlarını, karar vermeyi, siyasi konulara maruz kalmayı ve çeşitli toplumsal kurumlara katılımı içerir; aynı zamanda siyasetten farklı olsa da, politik anlayış için gerekli kavramları ve yetenekleri içeren alanlarda bildirim dayalı ve prosedürel bilginin gelişimini kapsar (Berti, 2005). Bu nedenle eğitsel süreçlerde çocukların politik toplumsallaşmasında yaş ve yaşın ilişki içerisinde bulunduğu faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Siyaset bilimindeki en iyi bilinen ampirik bulgulardan biri, siyasi algıdaki "cinsiyet" farklılığıdır: kadınlar erkeklerden daha az siyasi bilgi birikimi gösterirler: Geleneksel araştırmalar, bu farkın esas olarak sosyalleşme, yapısal faktörler ve biyolojinin bir ürünü olduğunu savunmaktadır (Ihme ve Tausendpfund, 2018). Çocukların politik toplumsallaşması açısından yapılan erken dönem araştırmalardan biri olan ve Hess ve Torney (1967) tarafından yürütülen araştırmada erkeklerin, kızlardan daha hızlı politik tavırlar edinme ve politik meselelere daha fazla ilgi gösterme eğiliminde oldukları görülmüştür. Ayrıca kızların politik figürlere daha çok güven duyma ya da sistemin içsel iyiliğinden bahsetme eğiliminde oldukları, erkeklerin ise görevlere daha fazla odaklanma, çatışmada faydayı kabul etme ve görme istekliliği eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Simon (2017) tarafından ilkökulda Fransız çocuklarla yapılan bir ampirik çalışmanın sonuçları ışığında politik bilgi açısından cinsiyet farklılıklarına değinilmiştir. Yaşları ilerledikçe, kız ve erkek çocuklar cinsiyetlerine dayalı rollerine ilişkin olarak kademeli bir biçimde farklı algılar geliştirmişler ve bu durum da politik etkinliklerini giderek daha fazla etkilemiştir. Kızlar, yerel politika ve kadınlarla ilgili bazı sorularda erkekler kadar iyi puan almış,

ancak uluslararası siyaset veya erkek siyasetçilerle ilgili sorularda çok daha düşük puan elde etmişlerdir.

Politik bilgi ve konu farkındalığı sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik faktörlerle de ilgili görünmektedir (Van Deth vd., 2011). Abendschön ve Tausendpfund (2017) tarafından gerçekleştirilen ve politik bilginin küçük çocuklar arasında nasıl ve neden değiştiğinin incelendiği araştırmada elde edilen ampirik sonuçlar, küçük çocuklar arasında siyasi bilginin eşit olarak dağılmadığını göstermektedir. Söz konusu araştırmada kızların, Türk ailelerden gelen ve / veya düşük sosyoekonomik statüye sahip bölgelerden gelenlerin erkek çocuklara, yerli Alman ailelerin çocuklarına ve / veya sosyoekonomik statüsü daha yüksek olan bölgelerden gelenlere göre politik olarak daha az bilgili olma eğilimi gösterdiği görülmüştür. Etnik azınlıklardan ve daha düşük sosyoekonomik ikamet alanlarından gelen çocukların nispeten daha az gelişmiş siyasi yönelimler gösterdikleri ve okul yılı boyunca diğer çocuklar kadar gelişme göstermedikleri (Van Deth vd., 2011); farklı sosyal sınıflardan gelen çocukların farklı politik tutumlara sahip oldukları (Hess & Torney-Purta, 2005) görülmüştür.

Çocuklar açısından politik toplumsallaşma sürecinde önemli faktörlerden birinin de “aile” olduğu bilinmektedir. Çocuklara ilişkin politik toplumsallaşma ve katılım sürecinde ailelerin ve çeşitli kuruluşların dikkat çektiği görülmektedir (Andolina vd., 2003). Toplumsallaşan politik içerik, bağımlı olan çocuğun dini, ailesi ve içsel ihtiyaçları ile bağlantılı güçlü duygular tarafından desteklendiğinin işaretlerini gösterir (Easton ve Hess, 1962). Aile; fiziksel, duygusal ve ahlaki destek için ebeveynlerine bağımlı olan çocuklar ile politik dünya için bir 'kuluçka makinesi' görevi görmektedir (Roche, 1992). Ailedeki politik tartışmaların olumlu etkileri, gençliğin kendi politik anlamını inşa ettiği fikrini desteklemekle birlikte; ebeveyn politik bilgisi ve genç ebeveyn politik tartışması, gençlik dönemi politik bilgi düzeyini tahmin etmede etkileşim halindedir (McIntosh vd., 2007). Yetişkinler, çocuklara doğrudan veya dolaylı olarak (örneğin, ahlaki değerlerle ilgili mesajlar yoluyla) siyasi mesajlar iletebilmektedir (Patterson, 2019). Kamusal meseleler hakkında tartışmaların sık olduğu, okuma ve kitle iletişim araçlarının yaygın olduğu ailelerden gelen çocuklar, diğer ailelerin çocuklarına göre siyaset hakkında daha fazla bilgi sahibi olma eğilimindedir (Van Deth vd., 2011). Bununla birlikte Meadowcroft, (1986) tarafından gerçekleştirilen araştırmada aile iletişim örüntülerinin dördüncü ve beşinci sınıftaki çocuklar ile on birinci ve on ikinci sınıftaki ergenler arasındaki siyasi gelişim göstergeleri ile olan ilişkisi karşılaştırılmıştır. Ebeveynlerin ve çocukların siyasi bilgi düzeyleri, siyasi ilgileri, siyasi tartışma sıklığı ve kitle iletişim araçlarında siyasi bilgilere maruz kalma seviyeleri ölçülmüştür. Sonuçlar, ebeveyn-çocuk iletişiminin doğasının ve bu etkileşimin etkilerinin yalnızca ebeveynin vurguladığı mesajlara değil, aynı zamanda çocuğun kendi bilişsel yeteneklerine ve hedeflerine de bağlı olduğunu göstermektedir.

Aile ve eğitim kurumlarını bir siyasi sistemin değerlerinin içselleştirilmesinde yegâne kurum olarak görmek yeterli değildir. Siyasi partiler, kitle iletişim araçları, akran grupları, istihdam deneyimleri ve hayatın sonraki aşamalarında siyasi sistemle doğrudan temaslar sırasında kazanılan deneyimler gibi, bireyin yönelimlerini şekillendirmede çok daha uzun bir yol kat eden birçok başka sosyalleşme ajanı vardır (Pandey & Kumar, 1977). Dolayısıyla politik toplumsallaşma sürecine etki eden faktörler bütüncül, ilişkisel ve çok yönlü değerlendirilmek durumundadır. Çocukları demokratik ve aktif yurttaşlar olarak geleceğe hazırlayabilmek için çocuklukta politik işlevlerin gelişiminin ve gelişime etki eden faktörlerin ilişkisel boyutlarının irdelenmesi

Sel, B. Çocuklukta politik toplumsallaşma ve politik işlevlerin gelişimi: Sosyal bilgiler dersi açısından bir değerlendirme.

önem taşımaktadır. Politik eğitim kapsamında sözü edilen yaş, aile, cinsiyet, sosyoekonomik ve kültürel koşullar göz önünde bulundurularak öğretim programları, ders kitapları gibi eğitsel süreçlerin düzenlenmesi ya da çeşitlenmesi ve politikalar üretilmesi önemli hale gelmektedir.

Çocuklukta Politik Gelişim Süreçleri ve Okul

Çocukların dünyevi siyaseti, akademik çevrelerde kesinlikle çok fazla ilgi görmemiş ve bu, çocuk politikası bağlamlarında yaygın olarak tartışılan bir konu olmamıştır (Kallio & Häkli, 2011). Uzun zaman çocukluk yıllarının apolitik bir yaşam dönemi olduğu varsayılmıştır (Haller & Thorson, 1970). Son on yıllardaki sosyal değişimlere, çocukların politikaya ve topluma daha güçlü katılımı için artan talepler eşlik etmekte ve günümüzde çocuklar 1960'lardaki politik toplumsallaşma çalışmalarının en parlak dönemlerinde geçerli olanlardan farklı sosyal koşullar altında büyümektedirler; bunun sonucu olarak, erken çocukluk toplumsallaşmasına yeni bir bakış gereklidir (Van Deth vd., 2011). Bununla birlikte, toplumsallaşma çalışmaları, çocuklukta siyasi girdileri ölçmek, yetişkin davranışlarını tutarlı bir şekilde tahmin eden çocukluk özelliklerini bulmak ve nedensellik kurmak için mücadele etmiştir (Holbein, 2017). Küçük çocuklar kavramsal bir siyasi alandan yoksun görünselerde çok ilkel bir biçimde bile aile, anaokulu ve akran grupları içindeki kişisel ilişkiler bağlamında birbiriyle bağlantılı bir dizi kavram oluştururlar ve bunlar gerçek politik kavramları adeta dokumak için gerekli bağlantıları sağlarlar (Berti, 2005). Politik işlevlerin edinilme süreci; sözü edilen okul, aile ve akran grubu gibi pek çok faktörden etkilenen dinamik ve bütüncül bir süreç olduğu düşünüldüğünde erken çocukluk kapsamında politik toplumsallaşma açısından bu unsurların göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır.

Yetişkinlerin siyasi davranışları, daha geniş kapsamda olan ve genellikle yetişkinlerin siyasi katılım çalışmalarına dâhil edilen belirli eylemlerin ötesine uzanan tutum, değer ve temel yöneliminde çocukluk kökenine sahiptir (Hess & Torney-Purta, 2005). Çocuklukta politik işlevlerin sorgulanması ve değerlendirilmesi ileriki yetişkinlik dönemlerine bir projeksiyon sağlayacağı ve bir zemin oluşturacağı için önem teşkil etmektedir. Ancak burada dikkat çekilmesi gereken hususlardan biri gelenekçi bakış açısına dayalı olarak söz konusu erken çocukluk döneminde politik işlevlerin sorgulanmasının onları ideolojik yönlendirmelere, tutuculuğa sürükleyebileceği endişeleridir. Oysaki politik açıdan ilk ve anlamlı deneyimlerin yaşandığı çocukluk döneminin nitelikli bir biçimde inşa edilmesi söz konusu endişeler bir yana yetişkinlikte nitelikli bir demokrasi ve yurttaşlık kültürünün gelişimine sağlam bir zemin ve ivme kazandırması olasıdır. Öte yandan Van Deth vd., (2011)'ın ifade ettiği üzere “küçük çocukların siyasi yönelimlerine ilişkin ampirik araştırmalar azdır ve küçük çocuklar değil ergenler sosyalleşme araştırmacılarının ana ilgisini çekmektedir”.

Küçük çocukların siyasi yönelimlerine ilişkin araştırma eksikliği, çoğunlukla siyaset gibi soyut ve karmaşık konularla başa çıkmak için temel yeterliliklere sahip olmadıkları varsayımına dayanmaktadır (Van Deth vd., 2011). Oysaki özellikle küçük yaşlardaki çocukların politik unsurlara ilişkin algıları, bilinçleri, değerleri, sahip oldukları bilgi ve tutumlarla ilgili (Connell ve Parker, 1971; Easton ve Hess, 1962; Easton ve Dennis, 1969; Greenstein 1960; Greenstein, 1969, Patterson vd., 2013) çeşitli araştırmalar dikkat çekmektedir. Çocukların politik toplumsallaşmasına ilişkin ilk çalışmalar (Stacey 1978 tarafından incelenen), okulöncesi çocukların “polis” aracılığıyla siyasi sisteme doğrudan dâhil olabileceğini, aile dışındaki kuralları ve

kararları kavrayabildiklerini bunun yaşamın politik alanı hakkında bir farkındalık zemini hazırladığını ileri sürmüştür; ancak, çocukların “polis”i siyasi sistemin bir parçası, yani hükümet için çalışan bireyler olarak görecekları varsayılmamaktadır (Berti, 2005). Connell ve Parker (1971) Avustralya'nın Sidney kentinde, 5-16 yaşları arasındaki 119 çocukla yapılan görüşmeler yoluyla, çocukların siyasal dünyanın yorumlarını nasıl inşa ettiklerini ve ona karşı nasıl bir duruş benimsediklerini araştırmıştır. Beş ila on altı yaş arasındaki çocukların tutumlarında niteliksel bir değişim keşfetmiştir. "Sezgisel düşünme" aşaması olan 5-7 yaş aralığında, politik ve politik olmayan fenomenlerde bir karışıklık vardır ve politik olanın analizleri çok fazla imgelem içerir. 7 ile 9 yaş arası, hayal gücünün ortadan kalktığı ve bireyden ayrı bir politik dünyanın özdeşleşmesinin ortaya çıktığı "ilkel gerçekçilik" aşamasıdır. Siyasi kavramlar dört ila sekiz yaşları arasında, daha da erken gelişebilir. (Jackson, 1971). Easton ve Hess (1962) çocukların ilkokulu bitirdiğinde birçok temel politik tutum ve değeri sağlam bir şekilde inşa ettiğini, ikinci sınıfa (7 yaş) ulaştıklarında çoğu siyasi topluluklara sıkı sıkıya bağlı hale geldiklerini ifade etmektedir. Araştırmalar, çocukların erken yaşta belirli politik eğilimleri kazanmaya (Greenstein, 1965; Hess ve Torney, 1967), hükümet yetkilileri hakkında kesin ve olumlu izlenimler/duygular edinmeye (Greenstein, 1960, 1965; Hess ve Torney, 1967), belirli politik unsurları anlamlandırmaya (Easton ve Hess, 1962) başladıklarını göstermektedir. Dolayısıyla politik toplumsallaşmanın kökleri neredeyse erken çocukluk dönemine kadar yayılmakta ve çocukluğun politik inşa süreci ivme kazanmaktadır.

Etik ile birlikte demokratik siyasetin de ilk kez uygulandığı erken çocukluk kurumu, demokrasinin yenilenmesi için ihtiyaç duyulan yeni alanlardan birini yaratır (Moss, 2007). Erken çocukluk hükümleri, kamusal ve özel alanlar arasındaki sınırları bulanıklaştıran "sosyal" arenanın inşasının olağanüstü örnekleridir (Vandenbroeck vd., 2010). Bir demokratik uygulama alanı olarak erken çocukluk kurumunun tesadüfen oluşması olası değildir. Hedefe ve destekleyici koşullara ihtiyaç vardır, bir seçim yapılmalıdır; ancak politikayı kreşe getirmek için başka imgeler veya anlayışlar (örneğin, çocuğun, ebeveynlerin ve çalışanların imajı) da önemlidir (Moss, 2007). Bu bağlamda erken çocukluk açısından politik toplumsallaşma sürecinde dikkate alınması gereken diğer bir unsur da “aile” olarak görülebilir. Daha sonraki siyasi sosyalleşme deneyimlerinin kalitesi, büyük ölçüde ailede başlatılanlara bağlıdır (Phillips, 1969). Özellikle aile içi anlaşmazlıkların/çatışmaların çözümünde izlenen yol, evdeki yönetsel otoriteye ilişkin oluşturulan farkındalık, ailedeki görev ve sorumlulukların paylaşımı, söz hakkına sahip olma, aile büyüklüklerinin benimsediği politik anlayış, sıradan günlük politik sohbetler, aile tarafından liderlere yüklenen anlamlar gibi pek çok unsur bu süreçte bir etken olarak görülebilir. Ayrıca erken çocukluk kapsamında aile ile birlikte okuldaki pek çok unsurun politik ve demokratik düzenin doğasına ilişkin ipuçları barındırdığı da unutulmamalıdır. Örneğin çocuklar için “okul müdürü” nün yönetsel süreçteki imajı “politik bir figür” oluşturmasına temel teşkil edebilir.

Politik Gelişim ve Toplumsallaşma Açısından Sosyal Bilgiler

Politik toplumsallaşma bir süreç olduğu için sadece “yetişkinlik” ya da “okul çağı” gibi bir dönem ile sınırlandırılmaz. Ancak bu süreçte erken dönem politik öğrenmenin belirleyici bir öneme sahip olduğu ifade edilebilir. Çocuklukta politik eğitim pek çok yönden tartışmalı ve birtakım belirsizlikler barındırır da özellikle ilkokul dönemi politik gelişim süreçleri açısından önem taşımaktadır. Okullar, siyasi gerçeklik kavramlarını iletme için tek ve hatta birincil kurum olmasalar da, çocukların

Sel, B. Çocuklukta politik toplumsallaşma ve politik işlevlerin gelişimi: Sosyal bilgiler dersi açısından bir değerlendirme.

vatandaşlık becerilerini uygulayabilecekleri ve siyasi bilgilerini geliştirebilecekleri devlet kontrolündeki tek alanı sağlarlar (Palonsky, 1987). Bununla birlikte, çoğu insan için, siyasi eğitim süreci gayri resmidir: politik bilgi, görüş ve tutumlar kadar aileden, arkadaşlardan ve medyadan da alınır. Okullarda gayri resmi politik eğitim de verilmektedir. İlkokullarda çocuklar siyasal sistem hakkında temel bilgiler edinirler (Denver & Hands, 1990). Özellikle belirli dersler çocukların politik gelişimlerini ve politik toplumsallaşma süreçlerini diğer pek çok değişkenle birlikte devlet eliyle ya da kişisel deneyimlerle doğrudan ya da dolaylı olarak inşa edebilir.

Politik eğitim, ilkökul müfredatının temel bir konusudur. Resimli kitaplar politik mesajlar iletir, öğretmenler politik davranışları örnek alır, okul disiplini ve organizasyonu, düzen ve otoriteye yönelik normatif yetişkin yönelimlerinin habercisidir; okulun veya müfredatın herhangi bir bölümünü politik öğrenme sürecinden ayırmak zordur, ancak bu süreçte sosyal bilgiler öğretimine ayrılan süre özel bir odak haline gelir (Palonsky, 1987). Harwood (1990) ailenin, akran gruplarının, ders dışı faaliyetlerin yanı sıra sosyal bilgiler öğretim programının da politik yönelimlerin oluşumunu tespit etme çabalarında incelenen toplumsallaşma ajanlarından biri olduğunu ifade etmektedir. Diğer derslerle nazaran sosyal bilgiler dersi yoğun bir biçimde politik konu ve kavramları içermektedir ve genellikle çocuklar söz konusu kavramların hangi anlamlar taşıdığını bu ders kapsamında öğrenmektedirler (Baltacı & Uysal, 2012). Sosyal bilgiler dersi öğrencilerin bir yandan politik sisteme ilişkin olumlu yönde görüşler geliştirdikleri bir yandan da etkin vatandaşlık kapsamında önemli rol oynayan katılım becerilerini sağladıkları bir alan olarak değerlendirilmektedir (Akhan, 2013).

Sosyal bilgiler dersi ekonomi, kültür, coğrafya, medya, sanat, vb. çok sayıda disiplini içeren kapsamlı içeriği gereği politik toplumsallaşma sürecinde rol oynayan ve çocuklar için kritik bağlamlar sunan önemli bir derstir. Özellikle sosyal bilgiler dersinin odak noktalarından olan etkin katılım, sosyal adalet, insan hakları, vatandaşlık ve karakter eğitimi, demokrasi, vb. politika ile doğrudan ilişkili kavramların öğrenilme süreci; politik toplumsallaşma sürecinde politik bilgi-politik beceri ve politik tutum açısından önemli birer bileşen olarak değerlendirilebilir. Siyaset bilimine önemli ölçüde gereksinim duyan sosyal bilgiler dersi, öğrencinin hayat boyu işe koşacağı temel düzeydeki kavram ve bilgileri kapsamaktadır (Tarhan, 2015). Çalışmanın bu bölümünde sosyal bilgiler eğitimi temele alınarak politik toplumsallaşma süreçleri açısından vatandaşlık eğitimine, sosyal bilgiler ders kitaplarına ve öğretim programlarına, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının rolüne yer verilmiştir.

Politik Toplumsallaşma Açısından Vatandaşlık Eğitimi

Sosyal Bilgiler dersi diğer derslere nazaran daha sıklıkla politik konu ve temaların yer aldığı bir derstir, çocuklar bu kavramlara ilişkin ilk anlayışlarını bu ders kapsamında oluştururlar (Baltacı & Uysal, 2012). Sosyal bilgiler eğitiminin tüm yönleri- bilgi, değerler, beceriler ve sosyal katılım- çocuk için politik toplumsallaşma gündeminin bir parçası olarak kabul edilir (Palonsky, 1987). Okuldaki sosyal bilgilere ilişkin kursların kapsamı, öğrencilerin kaydolma sıklığı ve bu kurslardaki öğrenci performansı, öğrencilerin gelecekteki seçimlere katılımını şekillendirebilir (Callahan vd., 2010). Birçok uygulayıcı, sosyal bilgilerle ilgili karmaşık gerçekleri ve teorileri öğrenciler için daha anlamlı hale getirmek için politik eğitimde aktif katılımın kullanılması gerektiğini kabul etmektedir (Harwood, 1990). Okulun sosyal bilgiler bağlamı, genç yetişkinlikte politik davranışların gelişimi için anahtar olabilir (Callahan vd., 2010), bireylerin sosyal bilgiler başarısı ve ders çalışması, ergenlerin politik

bilgisine katkıda bulunur ve bu da genç yetişkinlik döneminde oy verme ve diğer politik davranışları öngörür (Sherrod, 2003). Sosyal bilgiler dersi politik tutum, davranış ve bilgi kazanım süreciyle birlikte genç yetişkinliğe ilişkin de bir izdüşüm olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamında elde edilen politik kazanımlar çocukların gelecekte oluşturacakları politik tutum, demokratik süreçlere katılım, politik karar verme süreçleri açısından önemli hale gelebilir.

Özellikle nitelikli bir vatandaşlık eğitimi için politik toplumsallaşma süreçleri önem taşımaktadır. Politik eğitimin temel amacı ile sosyal bilgiler dersinden beklentiler birbiriyle bağdaşmakta ve genel anlamda bu amaç “iyi ve etkin” vatandaşlık üzerinden ifade edilmektedir (İnan, 2016). Kuş (2013)’in belirttiği üzere “aktif vatandaş, içinde yaşadığı toplumun sorunlarının farkında olan, bu sorunlar ile mücadele edebilen ve yaşadığı topluma politik ve ortak süreçlere katılarak katkı sağlayan vatandaşdır”. Dolayısıyla Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla oluşturulacak olan nitelikli politik katılım ve ilgi de önemli hale gelmektedir. Kaldı ki politik katılım, vatandaşlığın “aktif” yönü olarak anlam taşımaktadır (Bauböck, 2006). Politik açıdan ilgili yurttaşların nitelikli bir şekilde işlevselliğini sürdüren demokrasinin önemli bir bileşeni olduğu belirtilmektedir (Lupia & Philpot, 2005). Politik açıdan ilgili vatandaş en azından kamusal yaşamla ilişkili kimi konuları dikkate alan kişidir (Dostie-Goulet, 2009). Öte yandan bir kimsenin politikaya yönelik olumlu bir tutuma sahip olmamasının ve bu durumda politik bilgi düzeyini düşürmesinin; kişinin katılım ihtimalini de olumsuz etkileyeceği ifade edilmektedir (Ondercin & Jones-White, 2011). Dolayısıyla sosyal bilgiler dersi açısından vatandaşlık eğitimi kapsamında erken yaşta oluşturulacak nitelikli politik tutumun, bireylerin politik bilgisi kadar politik katılımını da etkileyebilmesi olasıdır.

Politik bilgi ise özellikle söz konusu aktif katılım için önemli hâle gelmektedir. Politik bilgi sivil katılım için gerekli bir ön koşulsu, daha fazla ve daha iyi eğitimin çözüm olduğu sonucu ortaya çıkar (Dudley & Gitelson, 2002). Sosyal bilgiler dersinin en temel amaçlarından biri olan vatandaşlık eğitimi göz önünde bulundurulduğunda aktif katılım ve politik bilgi arasındaki söz konusu ilişkiye olan yoğun vurgu dikkat çekmektedir. Bireylerin vatandaşlığa dair mesuliyetlerini yerine getirirken sahip oldukları en değerli bilginin politik bilgi olduğu (Wolak & McDevitt, 2011), söz konusu bilginin vatandaşlık eğitiminin esas amaçlarından biri olduğu (Oesterreich, 2003) ve demokratik yaşamda herhangi bir yurttaşın sahip olabileceği en değerli kaynaklardan biri olduğu (Kleinberg & Lau, 2019) ifade edilmektedir. Son araştırmalar, politik bilgi düzeyinin demokratik ilkelerin kabulünü, belirli konulara yönelik tutumları ve siyasi katılımı etkilediğini göstermektedir (Galston, 2001). Ayrıca yurttaşların bilgiyi oluşturma ve içselleştirmedeki başarılarının politik katılım seviyelerini etkilediği belirtilmektedir (Bimber, 2001). Sosyal bilgiler dersinin siyaset bilimiyle oluşturduğu kapsamlı kavramsal ortak payda ve bilgi birikimi göz önünde bulundurulduğunda; sosyal bilgiler dersinin sunduğu politik bilginin niteliğinin artırılması vatandaşlık eğitimi kapsamında aktif katılımı ve tutumu güçlendirici bir unsur olarak değerlendirilebilmektedir. Dolayısıyla vatandaşlık eğitiminin politik tutum-bilgi-katılım süreçlerindeki itici gücü göz önünde bulundurulduğunda sosyal bilgiler eğitiminin doğrudan ya da dolaylı olarak politik toplumsallaşma süreçlerine sağlayabileceği katkı önemli hale gelmektedir.

Politik Toplumsallaşma Açısından Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Ders Kitapları

Sonraki nesilleri uygun rollere ve ideolojik yönelimlere teşvik etmek ya da politik toplumsallaşma gibi politik eğitim ile ilgili kavramların ele alındığı planlanmış bir program olmadan hiçbir siyasi sistem ayakta kalamaz (Palonsky, 1987). Çocukların erken dönem politik toplumsallaşma sürecinde şekillendirici bir rol oynayan unsurlardan biri olduğu varsayımından hareketle sosyal bilgiler dersi özellikle küçük yaştaki çocuklar için öğretim programları aracılığıyla da nitelikli bir toplumsallaşma süreci oluşturabilir. İsmi siyaset olarak adlandırılmasa bile sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların siyaset (bilim) ile yapısal olarak bütünleştiği ifade edilmektedir (İnan, 2016). Ayrıca Türkiye’de uygulamada olan 2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde de politik okuryazarlık becerisinin temel beceriler arasında yer aldığı ve özellikle “etkin vatandaşlık” öğrenme alanında vurgulandığı görülmektedir (MEB, 2018). Sosyal bilgiler öğretim programının politik bir metin olarak değerlendirildiği (Korkmaz, 2016); politik okuryazarlık becerisi açısından incelendiği (Duman ve Tural, 2019; Görmez, 2018; Kara ve Tangülü, 2017) çeşitli araştırmalar mevcuttur. Bu bağlamda Görmez (2018) tarafından yürütülen ve 2017 yılında güncellenen sosyal bilgiler öğretim programının politik okuryazarlık kapsamında değerlendirildiği araştırmada söz konusu beceriye yeterli düzeyde yer verildiği; Duman ve Tural (2019) tarafından yürütülen araştırmada ise sosyal bilgiler dersi kapsamında en fazla ele alınan becerinin politik okuryazarlık olduğu görülmüştür. Bununla birlikte Kara ve Tangülü (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise öğrenme alanlarının büyük çoğunluğunun politik okuryazarlıkla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gerek politik okuryazarlık becerisinin sosyal bilgiler öğretim programında müstakil bir beceri olarak yer alması, gerekse yeterli düzeyde öğrenme alanlarına yansımaları ise politik sosyalleşme süreçleri açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Öte yandan incelenen araştırmalar ışığında politik toplumsallaşma süreçleri kapsamında öğretim programı temelli araştırmalara ihtiyaç duyulduğu da görülmektedir.

Politik toplumsallaşma süreçleri açısından öğretim programları kadar dikkat çeken bir diğer husus ise ders kitaplarıdır. Baltacı ve Uysal (2012)’nin belirttiği üzere “çocuğun okuldaki siyasal sosyalleşme süreci üzerinde etkili olan en etkili faktörlerden biri ders materyalidir”. Politik sosyalleşme kapsamında ders kitaplarının ve dergilerin analiz edildiği, politik imgelerin ve politik değişikliklerin ders kitaplarına yansımalarının irdelendiği, ders kitaplarında çocukluğun politik inşasının ele alındığı çeşitli araştırmalar (Alaca, 2016; Baltacı ve Uysal, 2012; Haavelsrud, 1980; Harrington, 1980; Moughrabi, 2001; Özbey, 2014, Sel ve Sözer, 2018) söz konusudur. Politik sosyalleşme süreçleri açısından ders kitapları temele alındığında, özellikle yoğun ve hacimli bir biçimde politik kavramları içerisinde barındıran sosyal bilgiler ders kitapları göz önünde bulundurulması gereken önemli bir unsur haline gelmektedir. Bu doğrultuda Berber (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan (2018-2019) ve 5.6.7, sınıflarda okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarındaki içeriğin en fazla politik okuryazarlık becerisi ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Baltacı ve Uysal (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise yeni öğretim programına uygun bir biçimde tasarlanmış sosyal bilgiler ders kitaplarının eski ders kitapları ile karşılaştırıldığında daha fazla demokratik kavramlar barındırdığı ve daha katılımcı vatandaşlar yetiştirme iddiasında olduğu görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde öğretim programlarına benzer bir biçimde her ne kadar ders kitaplarında politik

toplumsallaşma açısından olumlu bulgulara ulaşılsa da sosyal bilgiler ders kitaplarının temele alındığı daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında ders kitapları ve öğretim programları kadar kritik role sahip sosyal bilgiler öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının politik sosyalleşme ve politik okuryazarlıklarının durumlarının incelenmesi de önem taşımaktadır. Öğretmenler siyasete ilgi duyma ve siyasi olaylardan haberdar olma konusunda en önemli etkenlerden biridir (Tarhan & Coşkun, 2016). Bu kapsamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin veya öğretmen adaylarının politik okuryazarlığa dair görüşlerinin (Tarhan, 2015), politikaya yönelik eğilimlerinin (Akhan, 2013; Kırbacı, 2020), politik becerilerinin (Bektaş ve Zabun, 2019), politik okuryazarlık durumlarının (Demir, 2019; Faiz, 2016; Faiz ve Dönmez, 2019; Kuş, 2014); politik ilgi ve katılım durumlarının (Kaya, 2013; Yıldırım, vd., 2018), siyasete ilişkin algılarının (Koçoğlu, 2018), politik konularla ilgili kitap okuma alışkanlıklarının (Tarhan ve Coşkun, 2016), politik mekânları temele alarak gerçekleştirdikleri öğrenme süreçlerinin (Eryiğit, 2018) incelendiği çeşitli araştırmalar mevcuttur.

Öntaş, Egüz ve Yıldırım (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmada öğretmenlerin ilköğretim sınıflarında güncel ve politik konuların öğretilmesine yönelik uygulamalara ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmış ve araştırma neticesinde öğretmenlerin siyasi kavramları, tanımları ve süreçleri tartışmaktan kaçındıkları ve sınıf uygulamalarına yansıtmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir biçimde Tarhan (2016) tarafından yürütülen araştırmada da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaseti en fazla “zor olma” ve “sevilmeme” kavramları ile açıkladıkları görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmenleri her ne kadar politik konuların öğretiminin bir elzem olarak kabul görse de uygulama süreçlerine bu görüşlerini yansıtamamaktadır (Demir, 2019). Kuş ve Tarhan (2016) tarafından sosyal bilgiler öğretmenleri temele alınarak gerçekleştirilen araştırmada da benzer bir biçimde çok sayıda sosyal bilgiler öğretmenin uygulama süreçlerinde politik kavramlara ve konulara yer vermedikleri tespit edilmiştir. Akhan (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimleri yüksek iken gündelik hayatta politik konulara çok fazla zaman ayıramadıkları görülmüştür. Faiz (2016)’in sosyal bilgiler öğretmen adayları ile gerçekleştirdiği araştırmada katılımcıların siyaset okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu tespit edilmiştir. Kuş (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika ve politik okuryazarlık kavramlarına ilgisiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Tarhan (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğunun politik okuryazarlığı bilmelerine rağmen kendilerini politik okuryazar bireyler olarak görmedikleri görülmüştür. Ayrıca Tarhan ve Coşkun (2016), öğretmen adaylarının politik konulara dair kitap okumanın önemini farkında olmalarına rağmen, uygulamada bir takım problemler yaşadıklarını belirtmiştir. İncelenen araştırmalar çerçevesinde sosyal bilgiler ders kitaplarına ve öğretim programlarına nazaran öğretmen ve öğretmen adaylarını temele alan çalışmaların daha fazla olduğu görülmektedir. Öte yandan ders kitaplarının ve öğretim programlarının uygulanmasından neredeyse birinci dereceden sorumluluk sahibi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik konuların öğretiminde yaşadıkları sıkıntılar, politikaya yönelik geliştirdikleri olumsuz bakış açısı, öğretimsel uygulamalarda yaşanan problemler de diğer dikkat çekici hususlardan biridir.

Türkiye’de sosyal bilgiler dersi kapsamında söz konusu bağlamda gerçekleştirilen araştırmalarda dikkat çeken bir diğer unsur ise özellikle araştırmaların odak noktasının daha çok genç yetişkinlere ve ders kitabı, öğretim programı ya da eğitsel dergiler gibi

materyallere odaklanmış olması; küçük yaştaki çocukların politik toplumsallaşmasını ya da politik gelişimini göz önünde bulunduran araştırmaların sayısının ise yetersiz oluşudur. Bu kapsamda ulusal alanyazın incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerine (Aslan, 2019) ve politika kavramına ilişkin zihinsel imajlarına (Tarhan, 2015) yer verildiği görülmektedir. Oysaki 2018’de güncellenen sosyal bilgiler öğretim programında politik okuryazarlık önemli bir beceri olarak yer almış ve söz konusu becerinin özellikle etkin vatandaşlık öğrenme alanında öğrenciler tarafından kazanılması gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2018). Eğitimin politik tasarımı sürecinde sosyal bilgiler dersinin kapsadığı yoğun içerik ve hacim göz önünde bulundurulduğunda sosyal bilgiler dersi öğretim sürecinin ve öğretim programının nasıl tasarlanması gerektiği daha da önemli hale gelmektedir. Özellikle çocuklara yönelik gerçekleştirilecek olası politik gelişim ve politik toplumsallaşma araştırmalarının bu tasarım sürecine katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Politik toplumsallaşma, sosyalleşmenin yalnızca bir yönüdür, bir kişinin içinde yaşadığı toplumun yavaş yavaş üyesi olduğu karmaşık bir süreçtir (Phillips, 1969). Küçük çocukların politik toplumsallaşmasını zorlu çatışma/çekişme bağlamında incelemek, yetişkinlikteki sosyal ve politik davranışlarını anlamak için çok önemlidir (Bar-Tal vd., 2017). Bu çalışmada ilk bölümde çocuklar temele alınarak gerçekleştirilen politik toplumsallaşma araştırmaları 1950-1960-1970 yılları ve post-modern zaman dilimlerinde gerçekleştirilen araştırma dalgaları göz önünde bulundurularak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çocukların içinde buldukları sosyo-tarihsel bağlamların, küresel anlamda gerçekleşen dramatik/akut değişimlerin ya da reformların politik toplumsallaşma anlayışını nasıl değiştirdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede dikkat çekici hususlardan biri uzunca bir süre çocukluk döneminin “politika”dan çeşitli sebeplerden dolayı uzak tutulmuş olmasıdır. Uzun zaman çocukluk yıllarının apolitik bir yaşam dönemi olduğu varsayılmıştır (Haller & Thorson, 1970). Ebeveynler ve öğretmenler politik toplumsallaşmanın temsilcileri olarak önem taşımalarına rağmen, birçok yetişkin çocuklarla siyaset tartışmalarını sınırlamaktadır. Bu durum, çocukların siyaseti anlamayacağı, onunla ilgilenmeyeceği, siyasi konuların tartışılmasının çocuklar için uygunsuz bir şekilde ayrılık veya hayal kırıklığı yaratacağı inançlarından kaynaklanabilir (Patterson, 2019). Her ne kadar uzunca bir süre çocukluk politikadan uzak tutulması gereken “aykırı/arınık” bir kavram olarak nitelense de, daha sonra politik toplumsallaşma üzerine gerçekleştirilen araştırmalar tam aksine çocukluğu yetişkinlik davranışlarına projeksiyon tutan “kritik öneme” sahip bir dönem olarak nitelmişlerdir. Toplumsallaşma çalışmaları, çocuklukta siyasi girdileri ölçmek, yetişkin davranışlarını tutarlı bir şekilde tahmin eden çocukluk özelliklerini bulmak ve nedensellik kurmak için mücadele etmiştir (Holbein, 2017). Bu temel politik tutum ve inançlar yaşamın erken dönemlerinde öğrenildiği için, daha sonraki politik davranışlarda önemli olabilirler (Haller & Thorson, 1970). Genç yaşta politikaya ilgi, yaşamın sonraki dönemlerinde toplumsal işlere katılımın güçlü bir göstergesi gibi görünmektedir (Koskimaa & Rapeli, 2015). Çocukların politik toplumsallaşma süreçleri ile elde ettikleri kazanımların onların ilerideki eylemlerini ve tutumlarını şekillendirebileceği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda; çocukları politik toplumsallaşma sürecinde altı çizilen bir “özne” ve çocukluğu da “kritik bir dönem” olarak ele almak daha da önemli hale gelmektedir.

İlk bölümde dikkat çekilmesi gereken bir diğer bulgu ise çocukluğun temele alındığı politik toplumsallaşma bağlamında gerçekleştirilen çalışmaların azlığıdır. Çocukluğu siyasetle ilişkilendirmeye verilen düşük öncelik göz önüne alındığında, bu alanda sınırlı miktarda araştırmanın mevcut olduğu (Wyness vd., 2004); akademik çevrelerde çok fazla ilgi görmediği ve yaygın olarak tartışılan bir konu olmadığı (Kallio & Håkli, 2011) ifade edilmektedir. En genç vatandaşlar olan çocukların demokratik karar alma süreçlerine dahil edilmesine yönelik talepler artmasına, ergenlerin politik yönelimlerine dair bol miktarda ampirik araştırma olmasına rağmen, küçük çocukların yönelimleri üzerine gerçekleştirilen araştırmalar azdır (Van Deth vd., 2011). Bununla birlikte ulusal alanyazında da benzer bir biçimde öğretmen ya da öğretmen adayları gibi genç yetişkinlere, ders kitabı ya da öğretim programları gibi eğitsel materyallere odaklanılırken çocukları temele alan politik anlayışa dayalı ampirik araştırmaların azlığı dikkat çekmektedir. Kallio ve Håkli (2011) bu durumu hem analiz için kavramsal araçların hem de çocukların siyasetine ilişkin ampirik verileri toplamak için pratik yöntemlerin henüz yeterince gelişmemiş olduğu şeklindeki görüşü ile açıklamaktadır. Ayrıca genellikle siyaset incelemesinde kullanılan yaklaşımların ve araçların yeterli olmadığı, çocukların politikayı yetişkinlerin aşına oldukları biçim ve terimlerle ifade etmedikleri veya kendi eylemlerini siyasal olarak tanımlamadıkları şeklinde ifade etmektedir.

İkinci bölümde ise genel olarak çocukların politik toplumsallaşma sürecini etkileyen çeşitli değişkenler göz önünde bulundurulmuştur. Politik toplumsallaşma üzerinde etkisi olan eğitim, aile, medya / bilgisayar teknolojisi, cinsiyet, bölge, dini yönelimler, yaşam döngüsü ve nesiller gibi çeşitli faktörler bulunmaktadır (German, 2014). Özellikle politik bilgi edinme sürecinde yaş, cinsiyet, göçmenlik, ırk gibi değişkenlerin etkili olduğunu gösteren çeşitli araştırmalar (Patterson vd., 2013; Simon 2017; Torney-Purta vd., 2007; Van Deth vd., 2011) söz konusudur. Çocuklara dair politik toplumsallaşma araştırmaları incelendiğinde; yaş (Berti, 2005; Brophy ve Alleman, 2002; Easton ve Hess, 1962; Greenstein, 1960; Patterson vd., 2013); medya (Buckingham, 1999; Sugarman, 2007); cinsiyet (Hess ve Torney, 1967; Simon, 2017), sosyokültürel ve sosyo ekonomik farklılıklar (Abendschön ve Tausendpfund, 2017; Hess ve Torney-Purta, 2005; Van Deth vd., 2011), aile (Andolina vd., 2003; McLntosh vd., 2007; Meadowcroft, 1986; Patterson, 2019; Roche, 1992) gibi önemli değişkenlerin olduğu görülebilir. Politik bir eğitim programı tasarlarlarken politik toplumsallaşma üzerine gerçekleştirilen araştırmalar dikkate alınmalıdır (Rennick, 1993). Çocuklukta “çocukların politikalarını” incelemek için, çocukların 'politikaya' ilişkin belirli duygularını ve deneyimlerini yakalamak ve analiz edilebilir biçimlere dönüştürmenin yollarını keşfetmek için yöntemler geliştirmek önemlidir (Kallio & Håkli, 2011). Dolayısıyla söz konusu değişkenlerin makro boyutta eğitsel uzak ya da genel hedefler belirlerken mikro boyutta öğretim programlarını, ders kitaplarını ya da diğer eğitsel materyalleri tasarlarlarken göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır. Çocukların günlük pratiklerinde, eylemlerinde, söylemlerinde ortaya koydukları politik yansımaların değerlendirilmesi nitelikli bir politik toplumsallaşma sürecine de eğitim aracılığıyla uygun zemin hazırlayabilir.

Çalışmanın son bölümünde ise politik gelişim ve toplumsallaşma açısından sosyal bilgiler dersi göz önünde bulundurulmuştur. Özellikle erken dönem politik toplumsallaşma ve politik gelişim dikkate alındığında okul ve ilkökul dönemi önem taşımaktadır. Okullar aracılığıyla gençliğin siyasal toplumsallaşması güçlendirilecekse, siyasi inançların nasıl oluştuğunu anlamamız zorunludur (Phillips, 1969). Haller ve

Thorson (1970) ilkokulun sosyal yapısının, çocuklarda daha sonra siyasi rol üstlenmelerini kolaylaştıracak tutum ve inançların içselleştirilmesine yardımcı olduğunu öne sürmektedir. İlkokul açısından politik gelişim ve toplumsallaşma bağlamında sosyal bilgiler dersinin içerdiği gerek hükümet, devlet, demokrasi, oy verme, meclis, sivil toplum kuruluşları, insan hakları, vatandaşlık, demokrasi, sosyal adalet, sosyal değişim, sivil katılım, vb. politik kavramsal bilgi ve beceriler; gerekse sunduğu sosyo-politik bağlam dikkate alındığında diğer derslere oranla bu süreçte daha fazla ağırlığı olduğu görülmektedir. Öğrencileri nitelikli politik katılım için hazırlamak, ilkokullardaki sosyal bilgiler programlarının merkezi bir işlevidir (Palonsky, 1987). Sosyal bilgiler dersinin çocukların politik toplumsallaşma süreçlerini etkileme kapasitesi ve durumunun incelenmesi bu yönüyle nitelikli bir yurttaşlık ve politik açıdan geleceğin inşa edilmesi için de önem taşımaktadır. Bu kapsamda Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimi kapsamında politik gelişim, politik okuryazarlık çalışmaları incelendiğinde ise politik bir yapılanma ve toplumsallaşma unsuru olarak ders kitaplarına ve dergilere (Baltacı ve Uysal, 2012; Berber, 2019; Özbey, 2014; Sel ve Sözer, 2018), sosyal bilgiler öğretmenlerinin veya öğretmen adaylarının siyaset/politik okuryazarlık düzeylerine, politik okuryazarlığa ilişkin görüşlerine, politikaya yönelik eğilimlerine, politik ilgi ve katılımlarına, politik becerilerine ve siyaset kavramına ilişkin algılarına (Akhan, 2011, 2013; Bektaş ve Zabun, 2019; Demir, 2019; Faiz, 2016, Kaya, 2013; Koçoğlu, 2018; Kuş, 2014; Tarhan, 2015; Yıldırım vd., 2018), sosyal bilgiler öğretim programları açısından politik okuryazarlık becerisine (Duman ve Tural, 2019; Görmez, 2018; Kara ve Tangülü, 2017) yer verildiği; ancak küçük yaşta çocukların politik toplumsallaşmasını ya da politik gelişimini göz önünde bulunduran araştırmaların sayısının ise yetersiz olduğu görülmüştür. Öte yandan alanyazın incelendiğinde hem sosyal bilgiler öğretim programlarında hem de sosyal bilgiler ders kitaplarında politik toplumsallaşma açısından olumlu bulgulara ulaşıldığı nitelikli bir politik toplumsallaşma açısından umut veren bir gelişme olarak nitelendirilebilir.

Genel olarak eğitim özel de ise çocukluk döneminin ve sosyal bilgiler dersinin politik bir alan ve politik gelişim/toplumsallaşma süreçlerinin önemli birer bileşeni olduğu varsayımına dayanarak gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen bulgulardan yola çıkılarak aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

-Çocukların politik işlevlerinin gelişimi ve politik toplumsallaşma süreçlerine ilişkin olarak hem kuramsal boşlukları doldurabilecek hem de ampirik bir çerçeve sunacak çalışmalara olan ihtiyaç özellikle ulusal alan yazında devam etmektedir.

-Ayrıca ulusal alanyazında çocukların politik toplumsallaşması sürecinde önemli etkileri olan değişkenler olarak varsayılan, aile, cinsiyet, yaş, medya, sosyoekonomik durum, vb. kavramlar üzerinden yürütülecek araştırmalara da ihtiyaç duyulmaktadır.

-Sosyal bilgiler dersi kapsamında “çocukların” odak noktası olduğu, politik toplumsallaşma sürecine etki eden faktörlerin incelendiği, politik farkındalık ve süreç bilgisinin nasıl kazanıldığına dair özellikle ampirik temelde çalışmalar da yürütülebilir.

KAYNAKLAR

- Abendschön, S., & Tausendpfund, M. (2017). Political knowledge of children and the role of sociostructural factors. *American Behavioral Scientist*, 61(2), 204-221. <https://doi.org/10.1177/0002764216689122>
- Akhan, O. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerinin belirlenmesi (Tez No. 290583). [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Akhan, O. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerinin belirlenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(14), 37-68. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.570>
- Alaca, E. (2016). Türkiye’de siyasi iktidar değişiklikleri ve ortaöğretim tarih ders kitaplarındaki padişah anlatısı. *Electronic Turkish Studies*, 11(14), 1-16. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9657>
- Allen, G. L. (1989). Special topic: Children’s political socialization and cognition. *Human Development*, 32,1-4.
- Andolina, M. W., Jenkins, K., Zukin, C., & Keeter, S. (2003). Habits from home, lessons from school: Influences on youth civic development. *Political Science and Politics*, 36, 275-280. <https://doi.org/10.1017/S104909650300221>
- Baloğlu Uğurlu, N. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyasi kararlarında medyanın etkisi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 99-115.
- Baltacı, C., Uysal, M. T. (2012). Türkiye’de bir siyasal sosyalleşme aracı olarak ders materyali: İlköğretim sosyal bilgiler dersi üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17, 177-194.
- Bar-Tal, D., Diamond, A. H., & Nasie, M. (2017). Political socialization of young children in intractable conflicts: Conception and evidence. *International Journal of Behavioral Development*, 41(3), 415-425. <https://doi.org/10.1177/0165025416652508>
- Bauböck, R. (2006). *Migration and citizenship: legal status, rights and political participation*. Amsterdam University Press.
- Bektaş, Ö., & Zabun, E. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik becerileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63), 789-796. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3324>
- Berber, H.S. (2019). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının okuryazarlıklar bakımından incelenmesi (Tez No. 605005) [Yüksek lisans tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi- Eskişehir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Berti, A. E. (2005). Children’s understanding of politics. In M. Barrett, & E. Buchanan-Barrow (Eds.), *Children’s understanding of society* (pp. 69-104). Psychology Press.
- Bimber, B. (2001). Information and political engagement in America: The search for effects of information technology at the individual level. *Political Research Quarterly*, 54(1), 53-67. <https://doi.org/10.1177/106591290105400103>
- Brophy, J., & Alleman, J. (2002). *Primary-grade student’s knowledge and thinking about government as a cultural universal*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED470388.pdf>.
- Børhaug, K. (2008). Educating voters: Political education in Norwegian upper-secondary schools. *Journal of Curriculum Studies*, 40(5), 579-600. <https://doi.org/10.1080/00220270701774765>
- Buckingham, D. (1999). Young people, politics and news media: Beyond political socialisation. *Oxford Review of Education*, 25(1-2), 171-184. <https://doi.org/10.1080/030549899104198>
- Bumin, K. (1998). *Okulumuz, resmi ideolojimiz ve politikaya övgü*. Yol.
- Callahan, R. M., Muller, C., & Schiller, K. S. (2010). Preparing the next generation for electoral engagement: Social studies and the school context. *American Journal of Education*, 116(4), 525-556.
- Connell, R. W. (1971). *The child’s construction of politics*. Melbourne University Press.

Sel, B. Çocuklukta politik toplumsallaşma ve politik işlevlerin gelişimi: Sosyal bilgiler dersi açısından bir değerlendirme.

- Çakmak, D. (2011). Öğretmen adaylarının siyasal katılımı ve siyasal katılıma ilişkin tutumları (Tez No. 286741) [Yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi- Burdur]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Dağ, N., Sözer, M.A., & Sel, B. (2015). Political education in school. *Educational Research and Reviews*, 10(14), 1881-1887. <https://doi.org/10.5897/ERR2015.2330>
- Dağ, N., & Köçer, S. (2019). Türkiye’de politik okuryazarlık. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 2150-2175. <https://doi.org/10.26466/opus.567352>
- Davies, I. (1999). What has happened in the teaching of politics in schools in England in the last three decades, and why?. *Oxford Review of Education*, 25(1-2), 125-140. <https://doi.org/10.1080/030549899104161>
- Dawson, R. E., Prewitt, K., & Dawson, K. S. (1977). *Political socialization*. Little, Brown and Company.
- Demir, A. G. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları (İnönü Üniversitesi örneği) (Tez No. 552822) [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi - Malatya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Denver, D., & Hands, G. (1990). Does studying politics make a difference? The political knowledge, attitudes and perceptions of school students. *British Journal of Political Science*, 20(2), 263-279. <https://doi.org/10.1017/S0007123400005809>
- Doğanay, A., Çuhadar, A., & Sarı, M. (2007). Öğretmen adaylarının siyasal katılımcılık düzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Educational Administration: Theory and Practice*, 50, 213-246.
- Doğanay, A. (2009). Öğretmen adaylarının vatandaşlık algısı ve eylemlerinin siyasal toplumsallaşma bağlamında değerlendirilmesi. *Proceedings of the 1st International European Union, Democracy, Citizenship and Citizenship Education Symposium*. Türkiye.
- Dostie-Goulet, E. (2009). Social networks and the development of political interest. *Journal of youth studies*, 12(4), 405-421. <https://doi.org/10.1080/13676260902866512>
- Dudley, R. L., & Gitelson, A. R. (2002). Political literacy, civic education and civic engagement: A return to political socialization?. *Applied Developmental Science*, 6(4), 175-182. https://doi.org/10.1207/S1532480XADS0604_3
- Duman, B., & Tural, A. (2019). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı'nın okuryazarlık becerileri açısından incelenmesi*. 3. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi, 88-94.
- Easton, D., & Hess, R. D. (1962). The child's political world. *Midwest Journal of Political Science*, 6(3), 229-246. <https://doi.org/10.2307/2108634>
- Easton, D., & Dennis, J. (1969). *Children in the political system. Origins of political legitimacy*. Mc Graw-Hill.
- Eryiğit, S. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyasi mekânlara dayalı öğrenmeye dair görüşleri: Nitel bir araştırma (Tez No. 504361) [Yüksek lisans tezi, Ömer Halisdemir Üniversitesi- Niğde]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Faiz, M. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları (Tez No. 429383) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi- Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Faiz, M., & Dönmez, C. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeyleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(2), 475-501. <https://doi.org/10.23863/kalem.2019.136>
- Flanagan, C. A., & Sherrod, L. R. (1998). Youth political development: An introduction. *Journal of Social Issues*, 54(3), 447-456. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1998.tb01229.x>
- Frazer, E. (1999). Introduction: The idea of political education. *Oxford Review of Education*, 25, 1-2, 5-22. <https://doi.org/10.1080/030549899104099>
- Galston, W. A. (2001). Political knowledge, political engagement, and civic education. *Annual review of political science*, 4(1), 217-234. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.4.1.217>
- German, D. B. (2014). Political socialization defined: Setting the context. In De Landtsheer, C. L., Farnen, R. F., German, D. B., Dekker, H., Sünker, H., Song, Y., & Miao, H. (Ed.), *E-Political Socialization, the Press and Politics: The Media and Government in the USA, Europe and China* (pp:17-26). Peter Lang International Academic Publishers.
- Goetzmann, A. (2017). Elementary school children's political knowledge. *American Behavioral Scientist*, 61(2), 238-253. <https://doi.org/10.1177%2F0002764216689124>
- Görmez, E. (2018). Güncellenen sosyal bilgiler programının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(STEMES'18), 109-114. <https://doi.org/10.18506/anemon.464391>
- Greenberg, E. (Ed.). (2009). *Political socialization*. Piscataway, NJ: Aldine Transaction.
- Greenstein, F. I. (1960). The benevolent leader: Children's images of political authority. *American Political Science Review*, 54(4), 934-943. <https://doi.org/10.1017/S0003055400122269>
- Greenstein, F. I. (1965) *Children and politics*. Yale University Press.
- Greenstein, F. (1969). *Children and politics*. Yale University Press.
- Gümüüş, A. (2006). Politik eğitim. *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu Bildirileri* 1, 257-268.
- Gürses, F. & Pazarcı, N.G. (2010). Siyasal gündemin yurttaşlık kavramına etkileri: Ders kitapları üzerinden bir inceleme. 5. *Karaburun Bilim Kongresi*, İzmir, Türkiye.
- Haavelsrud, M. (1980). Indoctrination or politicization through textbook content? *International Journal of Political Education*, 3(1), 67-84.
- Haller, E. J., & Thorson, S. J. (1970). The political socialization of children and the structure of the elementary school. *Interchange*, 1(3), 45-55.
- Harrington, C. (1980). Textbooks and political socialization: A multivariate analysis. *Teaching Political Science*, 7(4), 481-500. <https://doi.org/10.1080/00922013.1980.11000213>
- Harwood, A. M. (1990). *The Effects of Close Up Participation on High School Students' Political Attitudes*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED320846.pdf>.
- Hess, R. D., & Torney, J. V. (1967). *The development of political attitudes in children*. Aldine.

Sel, B. Çocuklukta politik toplumsallaşma ve politik işlevlerin gelişimi: Sosyal bilgiler dersi açısından bir değerlendirme.

- Hess, R. D., & Torney-Purta, J. V. (2005). *The development of political attitudes in children*. Transaction Publishers.
- Holbein, J. B. (2017). Childhood skill development and adult political participation. *American Political Science Review*, 111, 572-583. <https://doi.org/10.1017/S0003055417000119>
- Ihme, T. A., & Tausendpfund, M. (2018). Gender differences in political knowledge: Bringing situation back in. *Journal of Experimental Political Science*, 5(1), 39-55. <https://doi.org/10.1017/XPS.2017.21>
- İnan, S. (2016). *Çocuk ve siyaset: sosyal bilgiler dersinde (okullarda) siyaset eğitimi – bir teorik çerçeve denemesi*. USBES V Bildiriler Kitabı, Pamukkale Üniversitesi Yayınları, Denizli.
- Jackson, R. (1971). The development of political concepts in young children, *Educational Research*, 14(1), 51-55. <https://doi.org/10.1080/0013188710140106>
- Kallio, K. P., & Häkli, J. (2011). Tracing children's politics. *Political geography*, 30(2), 99-109. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2011.01.006>
- Kara, H., & Tangülü, Z. (2017). Sosyal bilgiler öğretim programında hukuk ve politik okuryazarlığı üzerine bir durum incelemesi. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 2(1), 1-28.
- Kaya, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık algıları ile politik ilgi ve katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Tez No. 349961) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi - İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kırbağ, O. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika konularına yönelik eğilim düzeyleri ile tartışmalı konulara yönelik tutumlarının karşılaştırılması (Tez No. 646714) [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi – Muğla]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kleinberg, M. S., & Lau, R. R. (2019). The importance of political knowledge for effective citizenship: differences between the broadcast and internet generations. *Public Opinion Quarterly*, 83(2), 338-362. <https://doi.org/10.1093/poq/nfz025>
- Koçoğlu, E. (2018). Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “siyaset kavramına ilişkin metaforik algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 23(40), 1-20.
- Korkmaz, F. (2016). Neoliberalizm bağlamında sosyal bilgiler öğretim programının politik bir metin olarak incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 5(1), 29-57.
- Koskimaa, V. & Rapeli, L. (2015). Political socialization and political interest: The role of school reassessed. *Journal of Political Science Education*, 11(2), 141-156. <https://doi.org/10.1080/15512169.2015.1016033>
- Kuş, Z. (2013). Political literacy status of pre-service social sciences teacher. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 177, 197-202. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.02.383>
- Kuş, Z. (2014). Political literacy status of pre-service social studies teacher, global. *Conference On Contemporary Issues In Education, GLOBE-EDU 2014*, Las Vegas, USA.
- Kuş, Z., & Tarhan, Ö. (2016). Political education in social studies classrooms: A perspective from Turkey. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(3), 464-483.
- Lupia, A., & Philpot, T.S. (2005). Views from inside the net: how websites affect young adults' political interest. *Journal of politics*, 67(4), 1122-1142. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2005.00353.x>

- McIntosh, H., Hart, D., & Youniss, J. (2007). The influence of family political discussion on youth civic development: Which parent qualities matter? *PS: Political Science and Politics*, 40(3), 495-499. <https://doi.org/10.1017/S1049096507070758>
- Meadowcroft, J. M. (1986). Family communication patterns and political development: The child's role. *Communication Research*, 13(4), 603-624. <https://doi.org/10.1177%2F009365086013004005>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>.
- Moss, P. (2007). Bringing politics into the nursery: Early childhood education as a democratic practice. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(1), 5-20. <https://doi.org/10.1080/13502930601046620>
- Moughrabi, F. (2001). The politics of Palestinian textbooks. *Journal of Palestine Studies*, 31(1), 5-19. <https://doi.org/10.1525/jps.2001.31.1.5>
- Oesterreich, D. (2003). The impact of political knowledge and democratic competencies on desirable aims of civic education. *Journal of Social Science Education Online*, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.991.9827&rep=rep1&type=pdf>
- Ondercin, H., & Jones-White, D. (2011). Gender Jeopardy. What is the impact of gender differences in political knowledge on political participation? *Social Science Quarterly*, 92(3), 675-694. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2011.00787.x>
- Öntas, T., & Eguz, S., & Yildirim, E. (2020). Reflections of political education on primary education classes. *International Online Journal of Educational Sciences*, 12 (2), 324-340. <https://doi.org/10.15345/iojes.2020.02.020>
- Özbey, C. (2014). II. Abdülhamid döneminde çocuğun siyasal toplumsallaşması: Çocuklara rehber dergisi (Tez No. 370531) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi - İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Öztan, G. G. (2009). Türkiye’de çocukluğun politik inşası (Tez No. 270116) [Doktora tezi İstanbul Üniversitesi - İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Palonsky, S. (1987). Political socialization in elementary school years. *The Elementary School Journal*, 87(5), 493-506.
- Pandey, J. L., & Kumar, V. (1977). Political education: An empirical framework. *The Indian Journal of Political Science*, 38(4), 506-520.
- Patterson, M. M., Pahlke, E., & Bigler, R. S. (2013). Witnesses to history: Children’s views of race and the 2008 United States presidential election. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 13(1), 186-210. <https://doi.org/10.1111/j.1530-2415.2012.01303.x>
- Patterson, M. M. (2019). Children’s literature as a vehicle for political socialization: an examination of best-selling picture books 2012-2017. *The Journal of genetic psychology*, 180(4-5), 231-250. <https://doi.org/10.1080/00221325.2019.1635077>
- Peterson, S. A., & Somit, A. (1982). Cognitive development and childhood political socialization: questions about the primacy principle. *American Behavioral Scientist*, 25(3), 313-334. <https://doi.org/10.1177%2F000276482025003006>

Sel, B. Çocuklukta politik toplumsallaşma ve politik işlevlerin gelişimi: Sosyal bilgiler dersi açısından bir değerlendirme.

- Phillips, R. C. (1969). Implications of political socialization research for the social studies curriculum. *The High School Journal*, 53(2), 99-111.
- Rennick, S. (1993). *Political education and democratic citizenship*. Master of Arts Department of Political Science. Carleton University. Ottawa, Ontario.
- Roche, M. (1992). *Rethinking citizenship*. Polity Press.
- Sel, B., & Sözer, M. A. (2018). Cumhuriyet dönemi yurt bilgisi ders kitaplarında çocukluğun politik yapılandırılmasına ilişkin bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 293-315. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2017027933>
- Sherrod, L. R. (2003). Promoting the development of citizenship in diverse youth. *PS: Political Science and Politics*, 36(2), 287-292. <https://doi.org/10.1017/S1049096503002233>
- Simon, A. (2017). How can we explain the gender gap in children's political knowledge? *American Behavioral Scientist*, 61(2), 222-237. <https://doi.org/10.1177%2F0002764216689123>
- Sönmez, V. (2005). *Eğitim felsefesi*. Anı.
- Stainton-Rogers, W.,&R. Stainton-Rogers (1992) *Stories of childhood*. Harvester Wheatsheaf.
- Sugarman, S. (2007). *If kids could vote: Children, democracy, and the media*. Lexington Books.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 1-10.
- Tarhan, Ö., & Coşkun, D. (2016). Examining social studies teacher candidates' views on habit of reading books about political issues based on different variables. *Turkish Online Journal of Educational Technology, Issue November Special Issue*, 966-972.
- Tarhan, Ö. (2020). Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(6), 2243-2256. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.833502>
- Torney-Purta, J., Barber, C. H., & Wilkenfeld, B. (2007). Latino adolescents' civic development in the united states: research results from the IEA civic education study. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(2), 111-125. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9121-y>
- Vandenbroeck, M., Coussée, F., & Bradt, L. (2010). The social and political construction of early childhood education. *British Journal of Educational Studies*, 58(2), 139-153. <https://doi.org/10.1080/00071001003752237>
- Van Deth, J. W., Abendschön, S., & Vollmar, M. (2011). Children and politics: An empirical reassessment of early political socialization. *Political Psychology*, 32(1), 147-174. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2010.00798.x>
- Wolak, J., & McDevitt, M. (2011). The roots of the gender gap in political knowledge in adolescence. *Political Behavior*, 33(3), 505-533. <https://doi.org/10.1007/s11109-010-9142-9>
- Wyness, M., Harrison, L., & Buchanan, I. (2004). Childhood, politics and ambiguity: Towards an agenda for children's political inclusion. *Sociology*, 38(1), 81-99. <https://doi.org/10.1177%2F0038038504039362>
- Yıldırım, E., Öntaş, T., & Egüz, Ş. (2018). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algıları, politik katılımları ve politik ilgileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 163-175.
- Yılmaz, M. (2010). Aristoteles' te eğitim kavramının politik işlevi. *Kaygı*, 15, 29-40.

Extended Abstract

Introduction

In this review article, it is aimed to approach the studies conducted on the basis of childhood, which plays an important role in the development of political functions and the foundation of political socialization, with a holistic and systematic perspective and to make an evaluation within the scope of the social studies lesson. First of all, childhood and political socialization processes were examined by considering different variables (age, gender, family, socioeconomic factors), then political development processes in childhood were evaluated, and finally, political socialization processes in terms of social studies teaching were included. Examining the situation and capacity of the social studies lesson to affect the political socialization processes of children is important for a qualified citizenship and political future building.

Although interest in the political construction of childhood has recently increased, one of the striking points in this context is that childhood was kept away from "politics" for a long time. In addition, although for a long time childhood was described as an "incoherent" concept that should be kept away from politics, later studies on political socialization, on the contrary, defined childhood as a period of "critical importance" that projected adult behavior.

In the second part, various variables that affect the political socialization process of children in general are taken into consideration. In the light of the researches examined, it is seen that the political socialization processes of children are affected by variables such as age, gender, family, media, and socioeconomic factors. Factors affecting the political socialization process must be evaluated in a holistic, relational and multifaceted way. In order to prepare children for the future as democratic and active citizens, it is important to examine the development of political functions in childhood and the relational dimensions of the factors that affect development. Within the scope of political education, it becomes important to organize or diversify educational processes such as education programs, textbooks, and to produce policies, taking into account age, family, gender, socio-economic and cultural conditions.

In the last part of the study, social studies lesson was taken into consideration in terms of political development and socialization. School and primary school period are important, especially when the early political socialization and political development are taken into account. Social studies lesson is an important course that plays a role in the process of political socialization and offers critical contexts for children due to its comprehensive content that includes many disciplines such as economy, culture, geography, media, art. In particular, the process of learning politics-related concepts such as active participation, social justice, human rights, citizenship and character education, democracy, which are among the focal points of the social studies lesson, can be considered as important components in terms of political knowledge-political skills and political attitude in the process of political socialization.

Conclusion and Suggestions

Although there has been an increased interest in the political socialization processes of children in the literature within the scope of social studies course recently, it has been observed that researches in this field especially focus on young adults, teacher / preservice teachers, or textbooks; on the other hand, the scarcity of empirical

studies based on children has drawn attention. Childhood becomes more important as an important "subject" and "critical period" when it is considered that the achievements of children through political socialization processes can shape their future actions and attitudes. In addition, it is an important element to organize or diversify educational processes such as educational programs and textbooks within the scope of political education, taking into account age, family, gender, media, socioeconomic and cultural conditions. Considering the intensive content and volume of the social studies course in the political design process of education, it becomes even more important how the teaching process and curriculum of the social studies course should be designed. It can be stated that possible political development and political socialization studies especially for children will contribute to this design process.

Based on the findings obtained from this study, the following recommendations are made:

- The need for studies that can both fill the theoretical gaps and provide an empirical framework regarding the development of the political functions of children and the processes of political socialization continues, especially in the national literature.

- In addition, there is a need in the national literature to carry out studies on the basis of variables (family, gender, age, media, socioeconomic status, etc.) that have important effects on the political socialization of children.

- Within the scope of the social studies course, studies can be carried out on an empirical basis, especially on the focus of "children", the factors affecting the political socialization process, and how to gain political awareness and process knowledge.

Etik Kurul Belgesi: Gerçekleştirilen bu derleme çalışması; ölçek, anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, görüşme vb. yöntemler kullanılarak insanlardan veri sağlamadığı, deneysel amaçlarla insan ya da hayvanlar üzerinde gerçekleştirilmediği ve sadece gerçekleştirilmiş araştırmalara (makale, tez, kitap, rapor, bildiri, vb.) odaklandığı için etik kurul izni alınmamıştır.